

Záchrana gotického krovu na poutním kostele Božího Těla a sv. Ducha ve Slavonicích

Hana Novotná

Kostel Božího Těla a sv. Ducha, který se nachází na území ochranného pásma městské památkové rezervace Slavonice, je nanejvýš významným urbanistickým prvkem, jenž svou hmotou i zasazením do krajinného rámce zásadně dotváří malebné okolí města. Je nepominutelnou dominantou určující její obraz.

Architektura kostela je příkladným počinem produkce středověké stavební huti na jihozápadě Moravy, která se v poslední čtvrtině 15. století inspirovala dvoulodním zaklenutím kostela sv. Jakuba v Telči. Krov nad hlavní lodí, který tvoří hambalková konstrukce klasového typu, pochází z osmdesátých let 15. století a opravovaný byl v 17. století. Krov nad presbytářem se kompletně rekonstruoval při opravě střech kostela roku 1713. Do střešní konstrukce nad lodí tehdy byla vložena zvonička. Ta musela být v roce 2011 – s ohledem na její havarijní stav – snesena.

Zásadní problém vyplýval ze skutečnosti, že nad severní loď byl v 19. století osazen poddimenzovaný vaznicový krov. A ten ve své nevyhovující podobě na svém místě přetrval až do nedávné doby. Konstrukce celkově nesla stopy dlouhodobého zatékání a s ním související destrukce. Deformace částí trámů hrozila zřícením krovu. Nejtěžší poškození vzniklo v místě napojení středověkých sedlových střech na nejmladší pultovou střechu, zhlaví všech vazných trámů i krokví se v těchto místech z větší části rozpadla, a střecha se proto ve hřebeni vyklonila o více než 50 cm.

Před započítím záchranných prací proběhlo důkladné prověření stavu konstrukce, včetně jejího dendrochronologického datování a statického posouzení. Opravy trámových konstrukcí, včetně provedení jejich podélných a příčných spojů, využívaly metodiku AV ČR

Obr. 1. Slavonice, kostel Božího Těla a sv. Ducha, osazování sanktusníku do původní polohy, foto: Petr Chadim, 2020

Obr. 2. Slavonice, kostel Božího Těla a sv. Ducha, stav po obnově, foto Libor Karásek, 2023

↑ Obr. 3. Slavonice, kostel Božího Těla a sv. Ducha, tesařská oprava krovu, foto: Michaela Trojáková, 2019

← Obr. 4. Slavonice, kostel Božího Těla a sv. Ducha, tesařská oprava krovu, foto: Petr Chadim, 2019

(Celodřevěné plátové spoje pro opravy historických konstrukcí). Postupné opravy jednotlivých částí probíhaly klasickým tesařským způsobem, souvisela s ní i výměna krytiny. Naplněn byl záměr obnovení původního konstrukčního řešení a citlivé výměny poškozených prvků či jejich nastavení plátováním. Při takto pojeté obnově bylo možné odstranit i nevhodné druhotné úpravy. Postupné kroky, které měly logické uspořádání a navazovaly na sebe, byly v letech 2017–2022 financovány za spoluúčasti vlastníka z programu PZAD. Nejdříve byla provedena oprava krovu nad presbytářem kostela, poté se snížil krov nad severní lodí, následně proběhla oprava nejstarší části krovu, do něhož mohla být navržena zvonička. V letech 2021 a 2022 byla oprava završena opravou konstrukce nad severní přístavbou.

Záchrana historického krovu, jehož nejstarší část byla dendrochronologicky datována do roku 1482, je ukázkovým příkladem spojení památkové šetrných řešení obnovy objektu a tradičního řemeslného přístupu. Zásah byl komplikovaný hrozící destrukcí rozsáhlé konstrukce (celková plocha všech střeš čítá 1200 m²). Zaslouhou vstřícné komunikace všech zainteresovaných stran a díky trpělivému hledání optimálních řešení se podařilo zachránit významný gotický krov při zachování převažujícího množství původního materiálu za použití tradičních tesařských postupů. Oprava vytvořila nutný předpoklad pro další navazující práce spočívající v obnově celého kostela.

Objev a restaurování nástěnných maleb v kněžišti kostela sv. Petra a Pavla ve Strýčicích

Roman Lavička

Strýčický raně gotický kostel s plochostropou lodí a pravoúhlým presbytářem, završeným křížovou klenbou bez žebor, prošel významnou stavební úpravou koncem 14. století. Tehdy došlo ke zvýšení kněžiště a přístavbě jižní kaple v délce kostelní lodí. Během příprav stavební obnovy této památky se podařilo na klenebních čelech starší podoby kněžiště sondážně prokázat výskyt malířské výzdoby. V letech 2021–2022 se zde odhalily nástěnné malby a pozůstatky dvou románskogotických okének s dekorativní výzdobou. Spolu s ní byl nalezen i dřevěný zlomek původního okenního rámu.

Na severní stěně presbytáře byly zachyceny celkově tři vrstvy středověkých nástěnných maleb. Pod sanktuářem se zachovaly zbytky geometrického dekoru z doby výstavby kostela kolem poloviny 13. století. Převažující část nově nalezené výzdoby se nachází kolem zazděného okna a tvoří dva pásy s výjevy mučení apoštolů, které pokračují i kolem oken na zbývajících stěnách. Ve vrcholu se nalézá polopostava archanděla s rozepjatými křídly, vše původem ze třicátých či čtyřicátých let 14. století. V poslední čtvrtině 14. století byl do ostění půlkruhově klenutého severního okna vložen polychromovaný kamenný sanktuář. Zazdítku nad ním doplnil malovaný architektonický nástavec s nástroji umučení a postavou Bolesného Krista jako odkaz na přechovávanou Nejsvětější Svátost.

O organizaci a financování obnovy kostela spojené s restaurováním cenného nálezů nástěnných maleb se významně zasloužil spolek pro obnovu kostela, bez jehož iniciativy, osobního zaujetí jeho zástupců či zprostředkovávání komunikace zainteresovaných osob a institucí by velké množství realizovaných prací nebylo možných. Trpělivá spolupráce zástupců vlastníka, restaurátora a pracovníků památkové péče vedla k výsledku, který byl v roce 2023 nominován na cenu *Patrimonium pro futuro*.

Obr. 1. Strýčice, kostel sv. Petra a Pavla, severní stěna presbytáře, stav před restaurováním, foto: Roman Lavička, 2017